

Nota van B&W

Portefeuille mr. B. B. Schneiders
Auteur Dhr. J.J.J. Appelman
Telefoon 5113445
E-mail: j.appelman@haarlem.nl
STZ/EC Reg.nr.2008/96188
Te kopiëren: A,B
B & W-vergadering van 24 juni 2008

Onderwerp Voortgang economische agenda Haarlem

Bestuurlijke context

In april 2007 heeft de gemeenteraad de economische agenda met de nadruk op uitvoering vastgesteld om bij te dragen aan een gezonde Haarlemse economie. Het College heeft in het raadsvoorstel het belang benadrukt van een integrale en structurele informatie aan de raad over de staat van de Haarlemse economie en over de uitvoering van de economische agenda. Het College heeft daarom voorgesteld jaarlijks hierover aan de raad te rapporteren. Via het jaarverslag van 2007 wordt de raad bij de behandeling van de kadernota en detail geïnformeerd over de uitvoering van de economische agenda. Om goed zicht te hebben op het economisch functioneren van Haarlem en op de resultaten van onze inzet, heeft het College overwogen- in aanvulling op de prestaties uit het Ontwikkelingsprogramma Haarlem - een economische barometer in te voeren. In andere steden is dit een aansprekend meetinstrument gebleken. Er zijn in dit kader in de programmabegroting 2008-2012 drie centrale concrete effectindicatoren opgenomen:

1. Het aantal arbeidsplaatsen (gekoppeld aan de centrale doelstelling ruimte voor bedrijven)
2. Het aantal bezoekers (gekoppeld aan de bevordering van toerisme, promotie, citymarketing en detailhandel)
3. Het ondernemersklimaat (gekoppeld aan de overige punten van de economische agenda)

In de bijgaande economische barometer wordt in verband met de toezegging op 31 januari aan de Commissie Ontwikkeling over de voortgang van de economische agenda in hoofdlijnen, op deze drie effectindicatoren nader ingegaan. Met een groei van 6 tot 9% de afgelopen jaren in het aantal dag- en verblijfsbezoekers en een aantrekking van het ondernemersklimaat op het niveau van het gemiddelde van de grotere gemeentes in Nederland scoort Haarlem uitstekend als teken dat Haarlem met de economische agenda op koers ligt. Ook met een gemiddelde banengroei van 1,16% per jaar iets boven het landelijk gemiddelde de afgelopen 7 jaar scoort Haarlem goed. Dit is echter onvoldoende om aan de raadsdoelstelling van gemiddeld 1,9% banengroei te voldoen. Op basis van dit inzicht heeft het College het voornemen voldoende planologische ruimte in de (te actualiseren) bestemmingsplannen op te nemen voor werkfuncties in de wijken door middel van functiemenging zodat alsnog de door de raad vastgestelde doelstelling van 1,9% aan jaarlijkse banengroei gehaald kan worden.

Commissieparagraaf: Bij de presentatie van de kantorenbarometer 2007 aan de raadsmarkt is toegezegd deze met de commissie Ontwikkeling te bespreken.

B&W-besluit:

1. Het college besluit voldoende planologische ruimte in de (te actualiseren) bestemmingsplannen op te nemen voor werkfuncties in de wijken door middel van functiemenging zodat alsnog de door de raad vastgestelde doelstelling van 1,9% aan jaarlijkse banengroei gehaald kan worden.
2. Het besluit heeft geen financiële consequenties
3. De betrokkenen ontvangen daags na besluitvorming informatie over dit besluit; de media krijgen een persbericht
4. De commissie Ontwikkeling ontvangt het besluit van het college ter bespreking

Onderwerp: Voortgang economische agenda Haarlem

Inleiding

In april 2007 heeft de gemeenteraad de volgende economische agenda met de nadruk op uitvoering vastgesteld om bij te dragen aan een gezonde Haarlemse economie:

- Gemeentelijke dienstverlening op orde
- Ruimte voor bedrijven
- Oog voor detailhandel
- Toerisme, promotie en city-marketing
- Relatiebeheer met partners in de stad en de regio
- Starters op weg
- Verbinden van onderwijs en werk
- Bevorderen van innovatie en creativiteit
- Een bereikbare (binnen)stad

Het College heeft in het raadsvoorstel het belang benadrukt van een integrale en structurele informatie aan de raad over de staat van de Haarlemse economie en over de uitvoering van de economische agenda. Het College heeft daarom voorgesteld jaarlijks hierover aan de raad te rapporteren. Via het jaarverslag van 2007 wordt de raad bij de behandeling van de kadernota en detail geïnformeerd over de uitvoering van de economische agenda. Om goed zicht te hebben op het economisch functioneren van Haarlem en op de resultaten van onze inzet, heeft het College overwogen- in aanvulling op de prestaties uit het Ontwikkelingsprogramma Haarlem - een economische barometer in te voeren. In andere steden is dit een aansprekend meetinstrument gebleken. Er zijn in dit kader in de programmabegroting 2008-2012 drie centrale concrete effectindicatoren opgenomen.

1. Het aantal arbeidsplaatsen (gekoppeld aan de centrale doelstelling ruimte voor bedrijven)
  2. Het aantal bezoekers (gekoppeld aan de bevordering van toerisme, promotie, citymarketing en detailhandel)
  3. Het ondernemersklimaat (gekoppeld aan de overige punten van de economische agenda)
- Hieronder wordt in verband met de toezegging op 31 januari aan de Commissie Ontwikkeling over de voortgang van de economische agenda op deze drie effectindicatoren nader ingegaan.

1. Banengroei door meer planologische ruimte voor bedrijven

Haarlem:	Nederland:
2000: 61.213	
2001: 64.784 + 5,8%	2001: +2,5%
2002: 67.752 + 4,6%	2002: +1,1%
2003: 67.296 - 0,7%	2003: -0,2%
2004: 65.696 - 2,4%	2004: -0,4%
2005: 64.667 - 1,6%	2005: -0,3%
2006: 64.452 - 0,3%	2006: +0,8%
2007: 66.219 +2,7%	2007: +2,2%
totaal 2000-2008:+8,1%	totaal 2000-2008:+7,5%
Bron LISA mei 2008	

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat Haarlem in de eerste twee jaar na de eeuwwisseling een groeispurt qua banen heeft doorgemaakt die fors boven het landelijk gemiddelde lag. Vanaf 2003 heeft Haarlem net als de rest van Nederland last gekregen van de economische teruggang en is die één jaar later gaan inhalen ten opzichte van de rest van Nederland te weten in 2007. De totaalscore over de periode ligt echter 0,6% hoger dan het landelijk gemiddelde en lijkt met een gemiddelde van 1,16% banengroei per jaar over de afgelopen 7 jaar alleszins redelijk. Toch strookt deze uitslag niet met de ambitie van de raad uit 1999 om de banen met gemiddeld 1,9% per jaar te laten groeien.

Omdat de banengroei niet de enige indicator is heeft het College gebruikt gemaakt van de door de Kamer van Koophandel vastgestelde enquête regionale bedrijfsontwikkeling (erbo) 2007. Hierin staan de economische resultaten van de regio Zuid-Kennemerland in 2007 en de verwachtingen van de ondernemers voor 2008. Uit de cijfers blijkt dat de regio Zuid-Kennemerland in 2007 een uitstekend economisch jaar heeft gehad. Zowel qua omzet, export en werkgelegenheidsgroei staat de regio Zuid-Kennemerland op de 2e plek en qua winst op de 3^e plek in de rangorde van de 5 subregio's van het Kamer van Koophandelgebied regio Amsterdam. Bij de analyse van de Haarlemse cijfers blijkt dat de industriesector in de Waarderpolder en de dienstensector in de stad de motoren zijn achter dit succes waarbij vooral de dienstensector voor de grootste werkgelegenheidsgroei zorgde, met 4,4% ten opzichte van het landelijk gemiddelde van 5%. De verwachtingen van de ondernemers voor 2008 zijn opnieuw hoog, al is de inschatting dat de economische cijfers van 2007 niet gehaald zullen worden. Vertrouwen in de groei van de dienstensector scoort het op een na hoogste. Gezien deze economische resultaten in 2007 en de verwachtingen voor 2008 en de presentatie in de raadsmarkt van 3 april in het bijzonder voor de leden van de commissie Ontwikkeling wil het College dit jaar graag nader inzoomen op de ontwikkelingen in de dienstensector in Haarlem.

Ruimte voor bedrijven

In de economische agenda is vastgesteld dat het bedrijfsleven gefaciliteerd dient te worden door de ruimtelijke mogelijkheden voor bedrijfsvestiging te bieden. Dat dit in een stad als Haarlem met haar schaarse ruimte niet altijd eenvoudig is, is evident. Toch zijn er wel mogelijkheden. Zoals in de economische agenda is vastgesteld is onze inzet gericht op:

1. Ruimtereservering voor nieuwe bedrijven en kantoren.
2. Het mogelijk maken van bedrijfsverzamelgebouwen voor startende en creatieve ondernemers.

De doelstelling

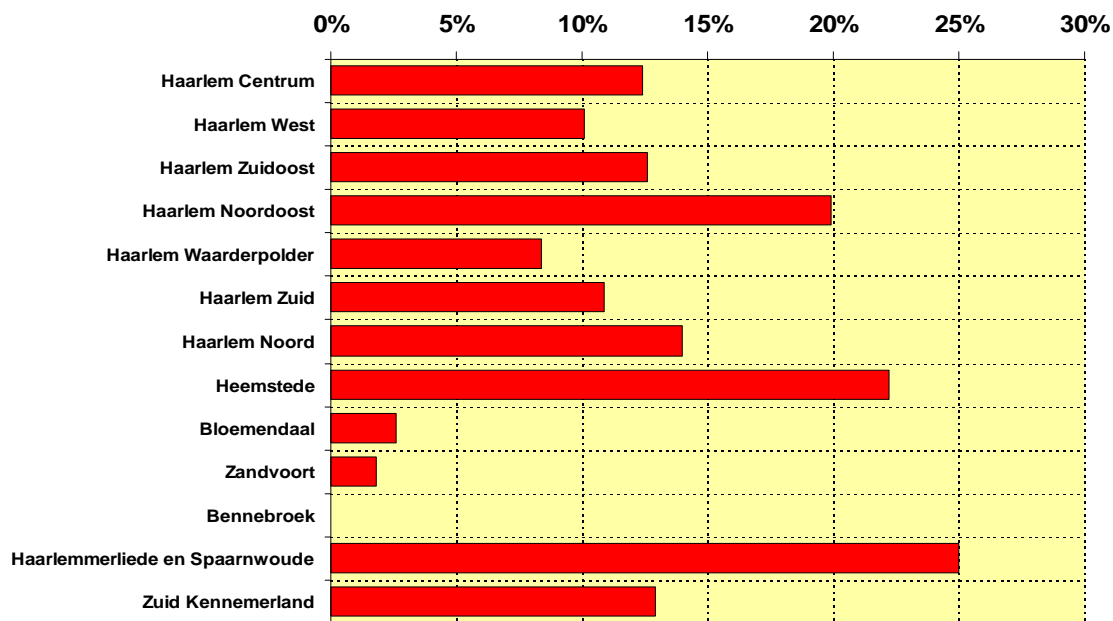
In 1999 heeft de raad in de nota ruimte voor groei het Haarlemse kantorenbeleid vastgesteld. Hierbij is erkend dat Haarlem met de meeste banen in de dienstensector een dienstestad is. Ook is erkend dat de grootste banengroei in deze sector zal plaatsvinden met de nodige spin off aan andere banen en dat daarom de dienstensector qua ruimte gefaciliteerd moet worden. Als doelstelling heeft de raad vastgesteld een jaarlijkse werkgelegenheidsgroei van 1,9% gelijk aan het gemiddelde van Nederland en de daarbij behorende groei in aantal vierkante meters van de kantorenvorraad in 1999 van 568.000m² in Haarlem. Op basis van deze doelstelling zou de kantorenvorraad per 1-1-2007 15% moeten zijn gegroeid tot 650.000m².

De resultaten

Met de naar aanleiding van de raadsmotie voor de leegstaande kantoren in 2007 ingestelde kantoormonitor is inzicht gekomen in de resultaten. De kantoorvoorraad komt op basis van de kantoormonitor per 1-1-2007 uit op 578.000m² in plaats van de voorgenomen 650.000m².

De kantorenvoorraad is dus met 1,7% gegroeid in plaats van de voorgenomen 15%. Niet gehaald is dus 72.000 m² aan nieuwe kantoren wat gelijk staat aan 2.400 banen, terwijl meer kantoren leegstaan dan verwacht mag worden. Door de aantrekkende kantorenmarkt met bijna 45.000 m² opname in 2007 bijna 60% meer dan in 2006- zoals in de onderstaande tabel is aangegeven- is de leegstand de afgelopen jaren met 2,7% teruglopen. Deze komt op 1-1-2008 uit op 10,7% (exclusief voorverhuur) Dit is 2,7 % boven de frictieleegstand van 8% die goed is voor een gezonde doorstroming op de kantorenmarkt. Er staat ca. 26.000 m² kantooruimte langer dan drie jaar leeg. In Haarlem Noord-Oost (het Zomerzonegebied tussen de Waarderpolder en Schalkwijk) is – zoals uit de onderstaande grafiek blijkt- de leegstand met 20% het hoogst.

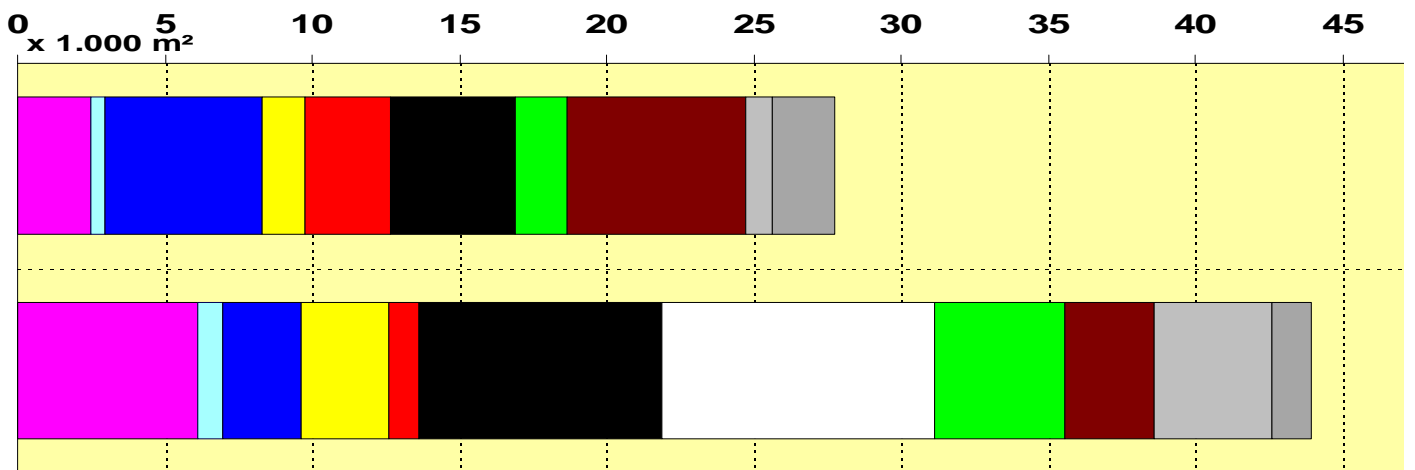
Leegstand van kantooruimte in Zuid Kennemerland januari 2007

© Kantorenmonitor BV 2007

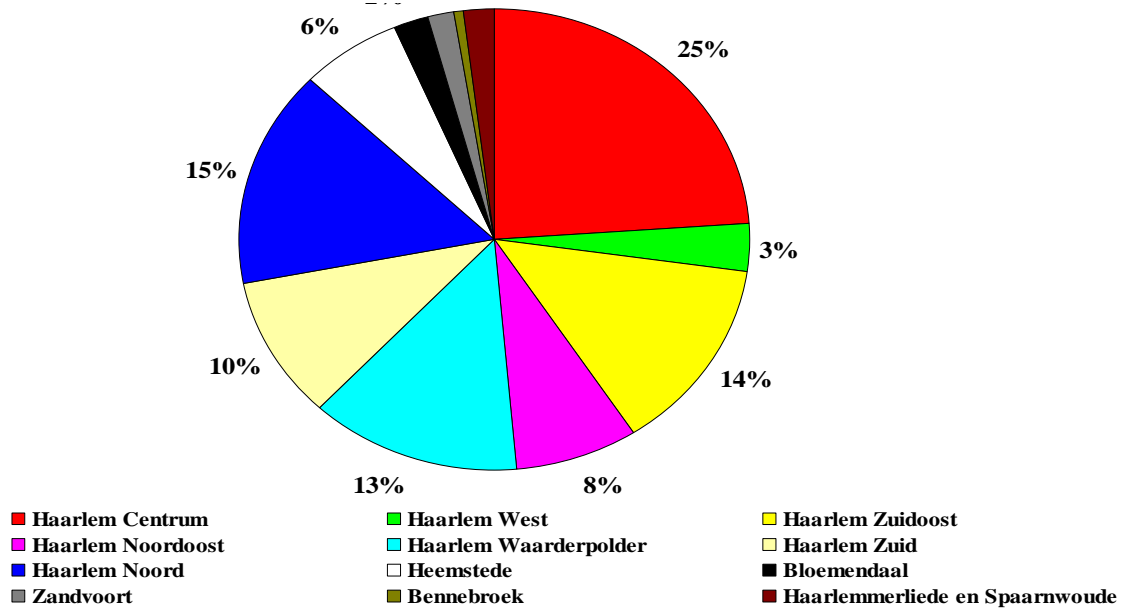

Betrokken kantooruimte in Haarlem naar type activiteit

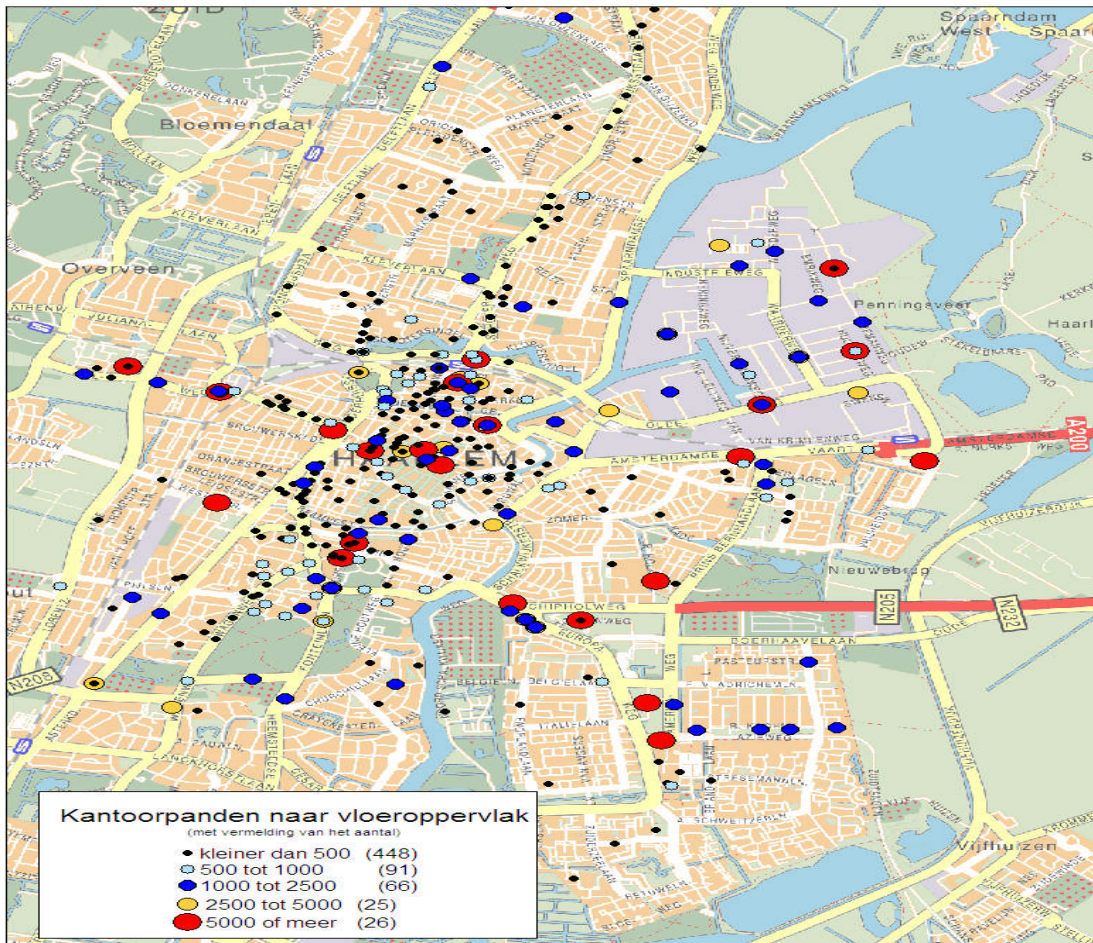

- bouw, industrie, handel
- rechtkundig, accountants
- media, reclame
- overheid
- onderwijs en gezondheid
- financieel
- informatie- en communicatietechnologie
- overig zakelijk
- sociaal en maatschappelijk
- divers/verzamel

Voorraad kantooruimte in Zuid Kennemerland in 2007 naar deelgebied

© Kantorenmonitor BV 2007

Uit de bovenstaande kaart en diagram blijkt dat de grootste concentratie van kantoren in het centrum van Haarlem en ten oosten daarvan zit. Dat Haarlem veel kleinschalige kantoren heeft met bijna 450 vestigingen kleiner dan 500 m², oftewel 70% van het aantal kantoorvestigingen. Dat van de overige 30% aan kantoorvestigingen er 10% groter zijn dan 2.000 m² die indicatief wel voor ca. 40% van het aantal kantoorbanen zorgen.

De oorzaken

Door een teruglopende kantorenmarkt een aantal jaren na het vaststellen van de kantorennota in 1999 is de doelstelling van 1,9% groei niet gehaald. De kantorenmarkt is vanaf 2006 weer aangetrokken. Dit blijkt ook uit de leegstand in Haarlem die met 1,8% is verminderd in 2006. Door wijziging van incurante kantoren naar andere (woon)functies en sloop (in 2006 ging het om 20.000 m² oftewel 3,5% van de kantoorvoorraad) is eveneens de doelstelling van 1,9% groei niet gehaald. Wat er aan de voorkant bij de kantorenvoorraad door nieuwbouw bijkwam ging er aan de achterkant door sloop en herbestemming weer af.

De gevolgen

De woonwerkbalans in Haarlem zelf wordt verstoord. Doordat er niet voldoende groei aan kantoor(bedrijfs)ruimte is zijn er onvoldoende werkplekken voor het werkzame gedeelte van de ca. 6.500 tot 11.000 nieuwe Haarlemse inwoners vanwege de uitbreiding van de woningvoorraad in 2012 respectievelijk 2017 en onvoldoende werkplekken voor de nieuwe (door)starters in Haarlem die een onstuimige groei doormaken (van 500 starters in 2002 naar bijna 1.000 in 2007)

Het gevolg hiervan is dat de nieuwe bewoners en (door)starters een werkplek elders zullen zoeken wat de toch al hoge pendel in Haarlem (meer dan de helft van de Haarlemmers werkt buiten de gemeentegrens) nog meer zal laten toenemen. De regiofunctie van Haarlem zal bovendien teruglopen voor de inkomende pendel, waardoor het negatieve effect van de pendel in de Noordvleugel nog groter wordt. Deze pendel zorgt voor nog meer filevorming in de Noordvleugel met alle economische en milieuschade van dien en staat haaks op de ambitie om het (inter)nationale vestigingsklimaat van de Noordvleugel te verhogen en de ambitie van de raad voor een klimaatneutraal Haarlem in 2030. Om de fileproblemen in de Noordvleugel het hoofd te bieden, is inmiddels de Taskforce Mobiliteitsmanagement door de belangenverenigingen van de ondernemers en werknemers in het leven geroepen. De Taskforce heeft een ambitieuze doelstelling: het woon-werkverkeer in de spits met 5% reduceren. Dit ziet de Taskforce als een gezamenlijke verantwoordelijkheid van werkgeversorganisaties, werknemersverenigingen en regionale overheden in de Noordvleugel zoals Haarlem.

De oplossingen

1. Het door de raad bij verschillende deelbesluiten vastgestelde nieuwbouwkantoorprogramma voor de komende jaren is voldoende om aan de door het platform bedrijven en kantoren (Plabeka) voor de Noordvleugel van de Randstad in beeld gebrachte kantorenuitbreidingsvraag voor deze regio te voldoen. Er zijn nieuwbouwkantoren mogelijk op het terrein van de voormalige Mariastichting en 023. Voor de nieuwbouwlocatie zoals Oostpoort-2 zijn volop gegadigden. Zaak is het om vast te blijven houden aan het programma en nu de nadruk te leggen op de uitvoering. Op korte termijn wordt daarom de projectopdracht Oostpoort-2 met een uitvoeringsprogramma aan de raad voorgelegd.

2. Er zal nader onderzoek moeten komen naar de incurantheid van de Haarlemse kantorenvoorraad en daaruit voortvloeiende kantorenvervangingsvraag. Haarlem heeft dit

onderzoek inmiddels op de agenda van de Metropoolregio Amsterdam gezet om dit voor de hele Noordvleugel van de Randstad in beeld te brengen. Dit is van groot belang. Immers hoe meer incurantheid, hoe meer leegstand, hoe meer vertrek van kantoorgebruikers naar elders om wel geschikte nieuwe kantooruimte te vinden als deze niet te vinden is. In dit onderzoek zal ook worden meegenomen welke instrumenten er bij de overheid zijn om de incurante voorraad aan te laten pakken. Met de aanstelling van een kantorenloods als bemiddelaar tussen partijen loopt Amsterdam hierin voorop. De insteek is met ondernemend werven en uitwisseling van de ervaringen van de Amsterdamse kantorenloods ook in Haarlem successen te boeken. Het Haarlemse succes in het kantoorpand aan de Leidsevaart, dat tijdelijk gevuld is met starters (www.touchdown.center), smaakt naar meer.

3. Om de woon-werkbalans in evenwicht te houden in Haarlem zelf zal er in de bestemmingsplannen *planologische ruimte geschapen moeten worden voor werkfuncties in de wijken (functiemenging)* wat tevens gunstig is voor de gewenste stimulering van de wijkeconomie. Deze ruimte zal zodanig groot moeten zijn dat alsnog de raadsdoelstelling van 1,9% banengroei per jaar gehaald kan worden.

Conclusie

Op basis van bovenstaand inzicht heeft het College het voornemen voldoende planologische ruimte in de (te actualiseren) bestemmingsplannen op te nemen voor werkfuncties in de wijken door middel van functiemenging zodat alsnog de door de raad vastgestelde doelstelling van 1,9% aan jaarlijkse banengroei gehaald kan worden.

2. Bezoekersgroei door bevordering van toerisme, promotie, citymarketing en detailhandel

Nederlands toerisme aan Haarlem:			
Jaar	Aantal toeristische bezoekers	Jaar	Aantal verblijfstoeristen
2001	666.000	2001	(01/04/01 tot 01/01/02) 203.000
2002	1.160.000 +74% (floriade)	2002	(floriade) 215.000 +6%
2003	1.090.000 -6%	2003	180.694 -16%
2004	930.000 -15%	2004	220.000 +22%
2005	1.059.000 +14%	2005	213.973 -2,8%
2006	1.061.000 +1,8%	2006	246.376 +15%
2007	1.089.000 +2,6%	2007	286.313 +16%

De centrale doelstelling is hier een gemiddelde jaarlijkse groei van 2% vanaf 1-1-2005 oftewel na 5 jaar per 1-1-2010 10%, onderverdeeld in toeristische dagbezoekers en verblijfsbezoekers. Uit de bovenstaande tabel blijkt dat op basis van de resultaten tot nu toe de jaarlijkse groei voor toeristische bezoekers is uitgekomen op een gemiddelde van 6% en die voor het aantal verblijfstoeristen op 9,4% zodat de tussenstand laat zien dat de doelstelling meer dan gehaald lijkt te worden. In absolute cijfers 159.000 meer toeristische bezoekers (t.o.v. de taakstelling van 100.000 extra in 2009) en 66.313 meer verblijfstoeristen (t.o.v. de taakstelling van 20.000 extra in 2009). Een uitstekende tussenstand tot nu toe dus. Overigens is het aantal bezoeken de afgelopen jaren aan de stad afgenomen wat erop zou kunnen wijzen

dat frequent bezoek uit de nabije regio achterblijft. Enerzijds sluit dit aan bij de landelijke tendens anderzijds is het verbouwen van de binnenstad hier mede debet aan.

3. Bevordering ondernemersklimaat.

Uit de benchmark gemeentelijk ondernemersklimaat 2007 –dat in opdracht van het ministerie van Economische Zaken 2 jaarlijks wordt uitgevoerd- blijkt dat Haarlem met 6,7 als algemeen oordeel van de ondernemers over het ondernemersklimaat uitkomt op het gemiddelde van de 27-31 grootste gemeentes in Nederland en de achterstand van 0,4 in 2 jaar tijd heeft ingelopen. Hiermee scoort Haarlem als tussenstand boven haar eigen taakstelling van 6,5 in 2009. Ook hier dus eveneens weer een uitstekend resultaat als eindscore.

Om in één oogopslag een beeld te krijgen van de onderliggende ontwikkelingen in de algemene waardering van het ondernemersklimaat van 6,7 is in onderstaande tabel een overzicht gegeven van de ondernemersoordelen op de belangrijkste indicatoren voor het ondernemersklimaat in Haarlem.

	Nulmeting 2005	Tussenmeting 2007	Ontwikkeling 2005-2007
Beschikbare ruimte	6,3	6,7	0,4 Positief
Bereikbaarheid per auto	6,3	6,3	Neutraal
Parkeermogelijkheden	5,9	6,3	0,4 Positief
Bereikbaarheid per openbaar vervoer	6,6	6,7	0,1 Positief
Veiligheid omgeving bedrijfspand	6,6	6,7	0,1 Positief
Staat openbare ruimte	6,5	6,7	0,2 Positief
Ontwikkeling en herstructurering bedrijfslocaties	5,8	6,1	0,3 Positief
Startersbeleid	6,1	6,0	0,1 Negatief
Promotie en acquisitiebeleid	5,9	5,9	Neutraal
Arbeidsmarktbeleid	6,0	6,6	0,6 Positief

Kwaliteit gemeentelijke dienstverlening	5,5	5,7	0,2 Positief
Duidelijkheid gemeentelijke organisatie	5,7	5,7	Neutraal
Duidelijkheid gemeentelijk beleid/regelgeving	5,8	5,6	0,2 Negatief
Mate van aandacht voor verbeteren ondernemersklimaat	5,3	5,8	0,5 Positief

De eindconclusie is dat Haarlem met uitzondering van de duidelijkheid van het gemeentelijk (starters)beleid en regelgeving zich positief heeft ontwikkeld op de meeste van de afzonderlijke indicatoren, met als uitspringer in positieve zin het arbeidsmarktbeleid. Dit wordt in verband gebracht met het uitstekende economisch stimuleringsprogramma van de regionale arbeidsmarktmonitor.

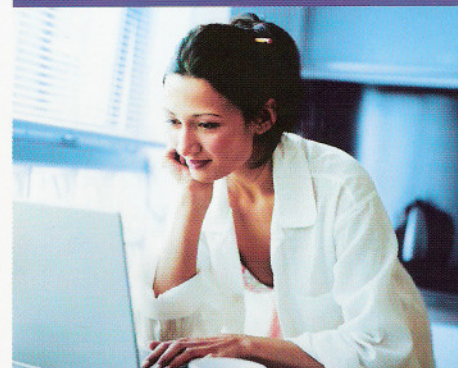
In de toelichting van het rapport over de negatieve indicatoren staat dat de beperkte maatregelen van Haarlem in 2007 om strijdige regelgeving tegen te gaan hier debet aan is. Overigens wordt Haarlem in de 2^e helft van 2008 in opdracht van het ministerie van Economische Zaken doorgelicht op het gebied van (vereenvoudiging van) de regelgeving en vergunningen voor bedrijven. Bij de aanpak zal ook gebruik gemaakt worden van de in 2007 opgedane ervaring van andere gemeentes op dit gebied zoals vermeld in de brochure van de Kamer van Koophandel “12 best practices voor het reduceren van gemeentelijke administratieve lasten voor bedrijven”.

Een ander significant negatief punt is dat ondanks het positieve oordeel over de ontwikkeling van de ruimte voor bedrijven het aantal ondernemers dat dit vindt drastisch is teruggelopen. Gaf bij de nulmeting in 2005 nog 80% van de ondernemers aan voldoende ruimte hebben, nu is dit gehalveerd naar nog maar 40%. Op zich is dit verklaarbaar gezien de aantrekkende economie waardoor de bedrijven meer ruimte nodig hebben. Met de extra inspanning die het College wil leveren om meer ruimte te bieden aan (startende) bedrijven wordt aan dit zorgpunt tegemoetgekomen.

Enquête regionale bedrijfsontwikkeling 2007

regio Amsterdam

*Met de Kamer
van Koophandel
weet je wel beter*

WWW.KVK.NL

*Beeld van de regionale economie in 2007
en de verwachtingen voor 2008*

KAMER VAN KOOPHANDEL
AMSTERDAM

Subregionale resultaten

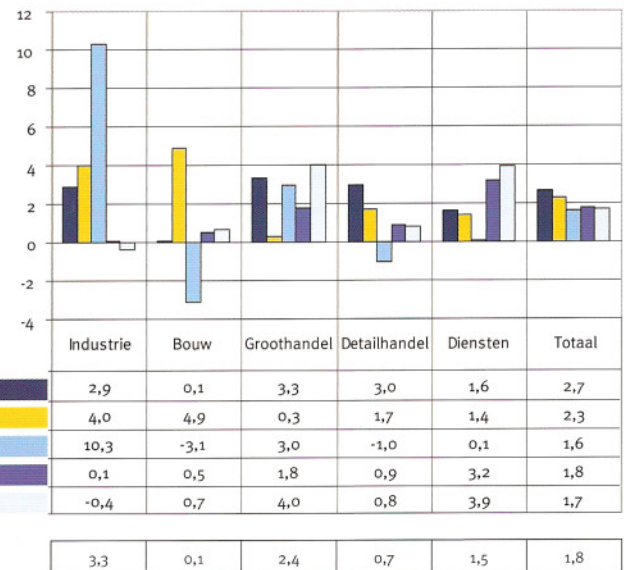
Omzet

De IJmond weet in 2007 met een groei van 2,7% de beste omzetcijfers neer te zetten. Deze groei wordt vooral veroorzaakt door de sterke groei van de groothandel en de industrie. Ook Zuid-Kennemerland heeft in 2007, met een groei van 2,3%, mooie cijfers gerealiseerd. De positieve groei in deze regio wordt vooral veroorzaakt door de bouwnijverheid (4,9%) en de industrie (4,0%). De andere regio's doen het wat minder. Liet subregio Amstelland en Meerlanden in 2006 nog de beste resultaten zien, in 2007 zijn de omzetten het geringst toegenomen (1,6%). Vooral de minimale groei van de dienstensector was van invloed op het eindresultaat, aangezien de dienstensector een belangrijk aandeel heeft in de totale omzet van deze regio.

IJmond
Zuid-Kennemerl.
Amstell. en Meerl.
Amsterdam
Zaanstreek

Totale Kamerregio

Reële omzet per subregio (%)

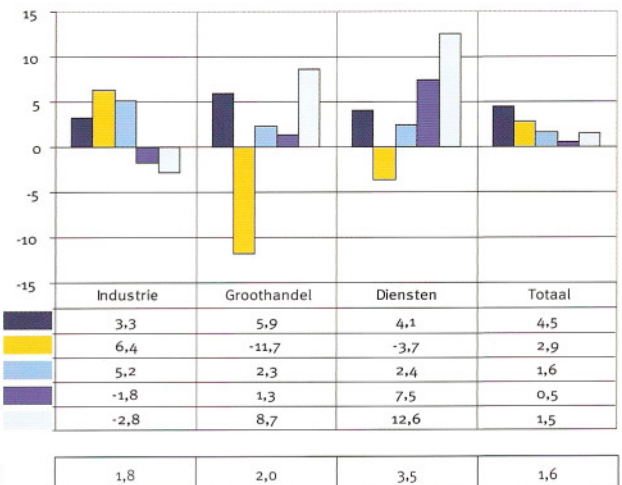
Export

De regionale exportontwikkelingen komen sterk overeen met de ontwikkelingen bij de omzet. Vooral de IJmond doet het met een exportgroei van 4,5% goed. Met name de groothandel heeft een stevige exportgroei (5,9%) doorgemaakt. Maar ook Zuid-Kennemerland heeft goede zaken gedaan, vooral vanwege de sterke exportgroei van de industrie (6,4%). De andere sectoren stelden echter teleur. De subregio Amsterdam (0,5%) blijft achter bij de ontwikkelingen in de andere regio's. Wel weet de Amsterdamse dienstensector (7,5%) mooie cijfers te realiseren. Door de exportdaling in de industrie valt dit minder op.

IJmond
Zuid-Kennemerl.
Amstell. en Meerl.
Amsterdam
Zaanstreek

Totale Kamerregio

Reële export per subregio (%)

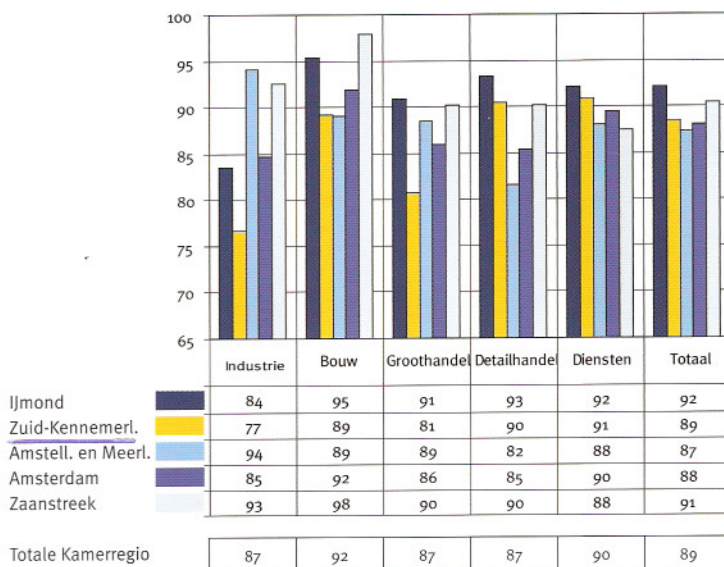

Winst

Met uitzondering van Zuid-Kennemerland is in alle regio's het aandeel bedrijven met winst in 2007 gestegen ten opzichte van 2006. Dit aandeel steeg in de Zaanstreek het sterkst, van 86% naar 91%. Met uitzondering van de dienstensector doen alle Zaanse sectoren het bovengemiddeld goed. Het aandeel bedrijven met winst is echter het hoogst in de IJmond (92%). Alleen de industrie loopt hier enigszins uit de maat, met een aandeel van 84%. Subregio Amstelland en Meerlanden blijft met een aandeel van 87% enigszins achter bij het regionale gemiddelde (89%).

Winst per subregio (%)

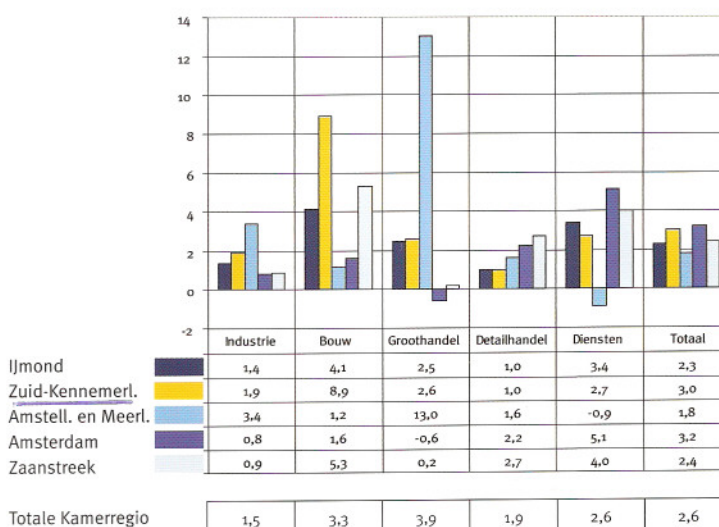
Werkgelegenheid

Met een werkgelegenheids groei van 3,2% onderscheidt subregio Amsterdam zich, net als in 2006, opnieuw van de andere subregio's. Deze sterke groei wordt nagenoeg volledig veroorzaakt door de groei in de dienstensector (5,1%). Daarmee is deze sector, net als in 2005 en 2006, de banenmotor van de Kamerregio.

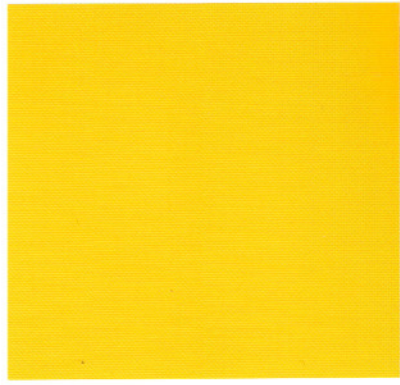
Ook in Zuid-Kennemerland is met een groei van 3,0% het aantal banen flink toegenomen.

Subregio Amstelland en Meerlanden blijft met een groei van 1,8% enigszins achter bij de andere regio's. Vooral de afname van de werkgelegenheid in de dienstensector is daar verantwoordelijk voor. Opmerkelijk is echter de groei in de groothandel met 13%.

Werkgelegenheid per subregio (%)

Verwachtingen voor 2008

Ondernemersvertrouwen in de regio Amsterdam opnieuw zeer hoog

De ondernemers kijken, net als vorig jaar, met sterk vertrouwen naar de toekomst. Het verwachtingscijfer voor 2008 is ten opzichte van vorig jaar weliswaar gedaald met 10 punten, maar blijft op een zeer hoog niveau staan. Hoewel de regio Amsterdam op de meeste aspecten van economische ontwikkeling minder hoge groeicijfers kent dan Nederland, blijkt uit de groei van de omzet, de investeringen, de werkgelegenheid en het buitengewoon goede ondernemersvertrouwen voor 2008 dat de economie het goed doet.

Met uitzondering van de detailhandel is het ondernemersvertrouwen voor 2008 in alle sector hoger gewaardeerd dan landelijk. Opvallend is het bescheiden vertrouwen in de detailhandel, zowel landelijk als in de regio. De verwachtingen zijn het hoogst in de groothandel (resp. 106 en 116), de dienstensector (resp. 91 en 110) en de industrie (resp. 99 en 102). De verwachtingen in de industrie zijn zelfs nog enigszins gestegen, van 85 naar 102 (landelijk van 103 naar 99).

De kleine bedrijven zijn iets minder optimistisch dan de grote bedrijven. Het verschil wordt vooral veroorzaakt door de omzet- en exportverwachtingen. De grote bedrijven zijn hierover duidelijk positiever gestemd. Dit geldt ook voor de groei van de werkgelegenheid. Inzake investeringen lopen de verwachtingen min of meer gelijk.

Het cijfer voor het ondernemersvertrouwen is opgebouwd door de verwachtingen voor vier indicatoren: omzet, export, investeringen en werkgelegenheid. Per indicator is het verschil berekend tussen het percentage bedrijven met een positieve verwachting en met een negatieve verwachting. Het totaal van die verschillen geeft het cijfer van het ondernemersvertrouwen. Voor de detailhandel ligt het cijfer lager, mede doordat slechts drie indicatoren (geen export) meetellen.

